

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ТЕОРЕТИЧНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО (НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

УДК 378.147:81'1(043.3)

DOI: 10.12958/2227-2747-2026-2(192)-29-38

Бельмаз Ярослава Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна.

mrs.belmaz@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8823-640X>

Для цитування: Бельмаз Я. М. Синергетичний підхід у викладанні теоретичних філологічних дисциплін у ЗВО (на прикладі англійської мови). *Освіта та педагогічна наука*. 2026. № 2(192). С. 29–38. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2\(192\)-29-38](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2(192)-29-38)

References (стандарт APA): Belmaz, Ya. M. (2026). Synerhetychnyi pidkhid u vykladanni teoretychnykh filolohichnykh dystsyplin u ZVO (na prykladi anliyskoi movy) [A Synergistic Approach to Teaching Theoretical Philological Disciplines in Higher Education Institutions (Using English as an Example)]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2(192), 29–38. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2\(192\)-29-38](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2(192)-29-38) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір потребує переосмислення традиційних підходів до навчання. Стрімкий розвиток суспільства та розширення інформаційно-комунікаційного середовища зумовлюють нові вимоги до підготовки фахівців (Цюй Ге, 2019). Лінійні методи, зорієнтовані переважно на пасивне засвоєння знань, виявляються недостатніми в умовах, коли від особистості очікується не лише обізнаність, але й здатність до критичного мислення, самоорганізації, адаптації та застосування знань у професійній і соціальній діяльності (Белова, 2023). Так званий банківський підхід до освіти, за якого викладач трансліює готову інформацію, не забезпечує розвитку адаптивності та творчого потенціалу здобувачів освіти (Rhoades, 2013).

У цьому контексті особливої актуальності набуває синергетика як міждисциплінарна наукова парадигма, що досліджує закономірності самоорганізації складних відкритих систем. Як зазначає В. О. Вознюк, синергетична парадигма відкриває нові можливості для осмислення суспільства та його підсистем, зокрема освіти, як нелінійних, відкритих і динамічних утворень (Вознюк, 2009). Отже, педагогічні системи доцільно розглядати як цілісні структури, здатні до саморозвитку, внутрішньої перебудови й творчої еволюції.

Синергетичний підхід у педагогіці постає як концептуальна рамка, що інтегрує принципи відкритості, нелінійності, зворотного зв'язку та емерджентності в аналізі освітніх процесів. Зростання обсягів знань зумовлює потребу у міждисциплінарному, цілісному мисленні, яке виходить за межі вузької спеціалізації (Вознюк, 2009). О. І. Бондар вважає, що синергетика узагальнює попередні наукові парадигми та розглядає їх як часткові випадки ширшої концепції самоорганізації. У педагогічному вимірі це означає інтерпретацію освітнього процесу через категорії біфуркацій, флуктуацій і атракторів, що відображають динамічну природу навчання (Бондар, 2013).

Особливої ваги синергетичний підхід набуває у викладанні філологічних дисциплін, зокрема англійської мови. Мова є складною системою взаємопов'язаних рівнів – фонетичного, лексичного, граматичного, стилістичного, – які перебувають у постійній взаємодії та історичній еволюції. Отже, її вивчення потребує інтегративної методології, здатної поєднати теоретичні узагальнення з живою мовною практикою (Белова, 2023).

Синергетичний підхід до викладання іноземних мов спирається на положення теорії складності, конструктивізму та соціокультурної теорії (Бондар, 2013). Він передбачає динамічну взаємодію викладача, здобувача освіти й освітнього середовища та інтеграцію мовних навичок у контексті реальної комунікації. В такий спосіб долається фрагментарність навчання, коли граматики, лексики чи стилістика подається ізольовано від мовленнєвої практики.

Цей підхід є особливо актуальним для гуманітарних дисциплін, які часто повільно адаптуються до швидкозмінних освітніх та суспільних умов. Він сприяє «гуманізації та гуманітаризації» як

основним елементам інноваційної освіти (Белова, 2023). Інтеграція мовних навичок у синергетичній рамці означає відхід від фрагментованого навчання (наприклад, окремі уроки граматики без зв'язку з мовленнєвою практикою) до цілісної, комунікативної педагогіки. Це передбачає, що теоретичні філологічні дисципліни, які часто викладаються абстрактно, мають бути глибоко пов'язані з практичним використанням мови та реальними контекстами для досягнення свого повного синергетичного потенціалу. Якщо мова є складною, взаємопов'язаною системою, то викладання її компонентів ізольовано (наприклад, граматики без контексту, лексики без використання) є неефективним і контрпродуктивним. Синергетичний підхід, інтегруючи навички та наголошуючи на «реальній комунікації» (Бондар, 2013), сприяє більш природному та ефективному процесу навчання, де теоретичні знання негайно застосовуються та закріплюються в динамічних контекстах. Це вирішує проблему актуалізації та залучення до абстрактних теоретичних дисциплін.

Застосування синергетики особливо продуктивне у викладанні теоретичних дисциплін філологічного циклу, зокрема таких: «Лексикологія та стилістика англійської мови», «Історія англійської мови», «Теоретична граматики англійської мови», «Порівняльна лінгвістика англійської та української мов». Ці курси є взаємопов'язаними та відображають різні рівні мовної системи, що вимагає інтеграційного підходу до їх викладання.

Мета статті полягає у визначенні можливостей синергетичного підходу у викладанні теоретичних дисциплін філологічного циклу та окресленні його методичних аспектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Синергетичний підхід у викладанні мовознавчих дисциплін забезпечує

інтеграцію різних рівнів мовної системи, поєднання теоретичного аналізу з практичною діяльністю та формування у студентів цілісного бачення мови як відкритої динамічної системи.

Розглянемо особливості застосування синергетичного підходу під час викладання конкретних дисциплін.

Лексикологія як галузь мовознавства досліджує формальні, семантичні та функціональні аспекти лексем, охоплюючи їхні етимологію, історичний розвиток, дериваційний потенціал, процеси запозичення та семантичну структуру. Своєю чергою, стилістика фокусується на контекстуальній реалізації мовних одиниць у межах сучасного дискурсу.

До ключових проблем викладання лексикології належать величезний обсяг англійської лексики, швидке забування, відсутність стійкої мотивації та труднощі в аналізі лексичних явищ, які не мають прямих аналогів у рідній мові.

Лексикологія та стилістика аналізують вокабуляр та його функціонування крізь призму стилістичної варіативності. З позицій синергетики лексична система постає як відкрита динамічна мережа взаємозалежних елементів (лексем), що взаємодіють між собою та з мовною свідомістю. Зокрема, О. І. Бондар зауважує, що рівні мови мають різні ступені стабільності: «фонетичний рівень є найбільш стійким, граматичний більше контролюється свідомістю, тому його стійкість нижча, а лексика зазнає активного втручання свідомості і є найменш стійкою» (Бондар, 2013). Це зумовлює безперервну трансформацію та адаптацію словникових одиниць до мінливих комунікативних умов.

Висока динамічність та екзогенна відкритість лексикології та стилістики роблять їх оптимальними об'єктами для застосування синергетичної моделі навчання. Явища «хаосу» у неологізації

та запозиченнях переосмислюються як процеси самоорганізації, що дає змогу студентам сприймати еволюцію мови не як фіксований набір правил, а як гнучку адаптивну систему (Klymenko & Yenykeyeva, 2022). Такий підхід сприяє формуванню глибокої лінгвістичної інтуїції замість механічного запам'ятовування, що безпосередньо розв'язує проблему низької мотивації.

Цей підхід сприяє глибшому, більш інтуїтивному розумінню мови, а не простому запам'ятовуванню, безпосередньо вирішуючи проблеми запам'ятовування словникового запасу та відсутності мотивації. Якщо лексикологія характеризується «нестабільністю, відкритістю та нелінійністю» (Abdullaeva, 2021), то статичний, заснований на правилах підхід до викладання є недостатнім. Залучаючи студентів до діяльності, яка відображає процеси самоорганізації, такі як аналіз нових значень слів або стилістичних тенденцій у реальних текстах, вони розвивають динамічне розуміння мови. Це активне дослідницьке навчання, поєднане з мультимодальними ресурсами, підвищує мотивацію та критичне мислення, перетворюючи навчальний процес з пасивного сприйняття на активне відкриття (Ran Wei & Yong Ding, 2019).

Лексико-семантична макросистема є відкритою до обміну інформацією із зовнішнім середовищем, що робить її винятково рухливою та динамічною. Синергетична парадигма дає змогу інтерпретувати цей динамізм крізь призму словотвірних процесів, у яких стихійні («хаотичні») модифікації врівноважуються механізмами внутрішньої саморегуляції мовної системи (Klymenko & Yenykeyeva, 2022).

У контексті синергетичного навчання доцільно виокремити такі види практичної діяльності здобувачів освіти.

Моделювання лексичних атракторів. Здобувачі освіти створюють власні «ментальні лексикони» або тематичні словники, групуєчи слова за асоціаціями, частотою та стилістичними конотаціями, що відображає концепцію атрактора в синергетиці. Це сприяє самоорганізації знань.

Діагностика хаосу та порядку у словотворі. Аналіз сучасних словотвірних процесів (наприклад, неологізмів, запозичень) для демонстрації як «хаотичних» модифікацій, так і тенденцій до саморегуляції в мовній системі. Здобувачі освіти можуть досліджувати, як нові слова інтегруються або як старі форми виходять з ужитку.

Лінгвостилістичний експеримент. Здобувачі освіти створюють тексти з однаковим змістом, але в різних стилях (наприклад, офіційний, публіцистичний, художній) з подальшим аналізом їхніх лексичних та стилістичних виборів. Ця діяльність сприяє розумінню нелінійності лінгвістичних виборів та їхнього синергетичного впливу на сприйняття тексту.

Групові проекти з корпусної лінгвістики. Використання корпусів англійської мови для дослідження частотності слів, колокацій та стилістичних маркерів у різних жанрах. Це дає здобувачам освіти можливість «відкривати» мовні закономірності самостійно, а не просто запам'ятовувати правила.

Дисципліна «Історія англійської мови» досліджує діяхронічну трансформацію мовної системи: від давньоанглійського періоду до сучасності, охоплюючи зміни на фонетичному, граматичному й лексичному рівнях у контексті соціокультурних детермінант. З позицій синергетики лінгвальна еволюція трактується як процес самоорганізації складної системи, що проходить крізь певні фазові переходи. Кожен історичний етап (давньо-, середньо-, новоанглійський тощо) постає як атрактор у просторі можливих станів мови, тоді

як критичні переломні моменти розглядаються як точки біфуркації.

У межах такого підходу перехід від давньоанглійської до середньоанглійської мови інтерпретується як реакція системи на інтенсивні зовнішні впливи (екзогенні чинники), що призводить до дестабілізації попереднього стану та подальшого формування нової лексико-граматичної рівноваги. Застосування синергетичної методології у викладанні курсу зміщує фокус на причинно-наслідкову зумовленість: соціальні та політичні фактори (завоювання, міжмовні контакти) виступають у ролі флуктуацій («збурень»), що спонукають систему до повної реконфігурації.

Вивчення історії мови крізь синергетичну призму дає змогу здобувачам сприймати еволюцію мови як динамічний процес, а не як статичну хронологію фактів. Акцентування уваги на нелінійності та флуктуаціях сприяє розумінню механізмів адаптації мови, забезпечуючи глибше аналітичне залучення до лінгвістичної історії. Це трансформує освітній процес із механічної репродукції дат у системне осмислення взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів розвитку мови.

Оскільки мовні зміни є складним нелінійним процесом, суто фактологічний підхід загрожує надмірним спрощенням об'єкта дослідження. Впровадження таких концептів, як «точки біфуркації» та «атрактори» (Цюй Ге, 2019), дає студентам інструментарій для аналізу історичних даних, виявлення періодів сингулярності (швидких змін) та гомеостазу (стабільності). Кооперативні дослідження та проєктна діяльність дають змогу здобувачам освіти самостійно конструювати це розуміння, розвиваючи критичне мислення.

На заняттях з «Історії англійської мови» можна застосовувати такі активності.

Карта мовних трансформацій. Здобувачі освіти створюють інтерактивні

карти, що ілюструють ключові фонетичні, лексичні та граматичні зміни в історії англійської мови, позначаючи «атрактори» (періоди стабільності) та «точки біфуркації» (періоди швидких змін). Це візуальне представлення підсилює розуміння нелінійності.

Мовне моделювання історичних подій. Рольові ігри або симуляції історичних подій (наприклад, Нормандського завоювання) для дослідження їхнього впливу на мову, де здобувачі освіти «відтворюють» лінгвістичні взаємодії різних соціальних груп.

Еволюція слів. Дослідження історії конкретних слів або лексичних полів, відстеження їхніх змін у значенні та формі протягом століть для демонстрування самоорганізації лексичної системи.

Дебати про лінійність / нелінійність. Організація дебатів, де здобувачі освіти обговорюють, яким є розвиток англійської мови: переважно лінійним або нелінійним процесом, використовуючи історичні дані як докази. Це сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.

Курс «Теоретична граматики» спрямований на поглиблення та систематизацію практичних знань, наукову інтерпретацію морфологічних і синтаксичних явищ, а також формування у студентів здатності до критичної верифікації альтернативних лінгвістичних концепцій. У синергетичному ракурсі граматики постає не як статичний перелік нормативних приписів, а як результат лінгвокреативної діяльності, що безперервно еволюціонує під впливом мовленнєвої практики.

Синтаксичні та морфологічні конструкції інтерпретуються як атрактори – стійкі стани системи, до яких тяжіють комунікативні акти. Проте в точках лінгвальної напруги (наприклад, під впливом діалектної дивергенції або інтенсивних міжмовних контактів) система здатна до флуктуацій

та переходу до нових атракторів. Так, еволюція порядку слів та аналітичних засобів узгодження в англійській мові демонструє залежність від інтенсивності екзогенних впливів. Синергетичний підхід дає змогу здобувачам не просто репродукувати правила, а аналізувати їхню детермінацію соціокультурним контекстом.

Традиційне викладання теоретичної граматики часто супроводжується когнітивним дисонансом через розрив між абстрактними схемами та живою мовленнєвою тканиною. Синергетична модель долає цю дескриптивність, акцентуючи увагу на самоорганізуючому характері граматичного ладу та нелінійності лінгвістичних теорій. Це зміщує акцент із пасивного засвоєння інформації на активне конструювання знань через проблемне та кооперативне навчання (Teaching English grammar – problems and solutions, n.d.).

На заняттях з «Теоретичної граматики» можна застосовувати такі види активності.

Аналіз граматичних біфуркацій. Аналіз випадків, коли історично існували альтернативні граматичні форми або правила і як одна з них «перемогла» (наприклад, розвиток дієслівних часів, модальних дієслів). Студенти можуть досліджувати імовірність певного шляху розвитку.

Моделювання самоорганізації синтаксису. Використання методів *Sentence Scramble* (реконструкція структур) та *Sentence Combining* (комбінування одиниць), де здобувачі в процесі маніпуляцій з мовним матеріалом самостійно експлікують правила синтаксичної взаємодії.

Корпусний аналіз граматичних явищ. Використання корпусів для вивчення частотності та контекстів складних граматичних конструкцій (наприклад, умовних речень, пасивного стану), що дає змогу студентам ідентифікувати атрактори лінгвістичного вжитку.

Граматичні дебати. Організація дебатів щодо різних лінгвістичних теорій, що пояснюють одне й те саме граматичне явище (наприклад, різні підходи до частин мови, концепція речення). Це сприяє критичному мисленню та розумінню нелінійності й плюралізму в лінгвістичній думці.

Освітній компонент «Порівняльна лінгвістика англійської та української мов» посідає особливе місце серед теоретичних курсів філологічного циклу, оскільки безпосередньо спрямована на виявлення закономірностей, відмінностей та подібностей між двома мовними системами. З позицій традиційної лінгвістики порівняльний аналіз здійснювався через зіставлення мовних одиниць різних рівнів (фонетичний, лексичний, граматичний, стилістичний). Водночас синергетичний підхід розширює це поле, розглядаючи дві мови як інтерактивні відкриті системи, що перебувають у постійному взаємному впливі й самоорганізації.

У межах синергетичної концепції мови розглядаються не як статика лінгвальних інвентарів, а як динамічні структури, що взаємодіють на декількох рівнях.

1. Фоно-фонологічний. Фонетичні системи англійської та української мов мають різні структурні атрактори: українськомовні звукові системи характеризуються чіткою вокалізацією голосних, англословні – більш складними фонемними дистинкціями (діфтонги, редукція). Під час зіставлення виникають хвильові збурення – «біфуркації», що зумовлюють появу типових помилок у вимові та потребують спеціальних стабілізаторів у навчанні (порівняння фонем, артикуляційні тренажери).

2. Лексичний. Вокабуляри обох мов постають як відкриті мережеві системи, що взаємовпливають через запозичення та семантичну деривацію. Синергетичний підхід передбачає аналіз «семантичних мереж»

(кластерів значень та лексичних схем), що унаочнює закономірності структурної самоорганізації словникового складу.

3. Граматичний. Граматичні категорії англійської та української мов постають як атрактори, до яких тяжіють структури мови. Викладання із синергетичними елементами аналізує не лише порівняння категорій (наприклад, часів дієслів, аспектів, порядку слів), але й способи, якими граматичні структури стабілізуються чи трансформуються під впливом міжмовних контактів.

4. Стилiстичний та комунікативний. Синергетика дає змогу розглядати мовленнєві стилі обох мов не як ізольовані структури, а як результати взаємодії культурних і комунікативних систем. Це особливо важливо для розуміння умовної «перекладної еквівалентності» стилістичних маркерів.

Впровадження синергетичних принципів у методику викладання порівняльної лінгвістики реалізується таким чином.

Інтегровані когнітивні завдання. Студенти працюють із паралельними корпусами англійських та українських текстів, виявляючи типові структури, що стабілізують мовну систему (атрактори), та нестійкі зони (біфуркаційні точки), де виникають варіанти значень та конструкцій.

Проектно-дослідницькі роботи. Розроблення тем, що фокусуються на системній самоорганізації, наприклад: «Темпоральні категорії англійської та української мов у синергетичному вимірі» або «Семантичні поля емоцій: мережевий аналіз».

Візуалізація структурних моделей. Використання діаграм, графів і мереж семантичних зв'язків, схем граматичних моделей для відображення мовних систем як відкритих мереж.

Інтераkція та адаптативне моделювання. Активне використання групових дискусій, семінарів-нарад, де

студенти моделюють комунікативні ситуації, що викликають «системні збурення» (біфуркації), а потім аналізують, як структури англійської та української реагують на ці збурення.

Отже, для системної імплементації синергетичної парадигми у викладанні лінгвістичних дисциплін пропонується впровадження таких стратегічних напрямів.

Міжрівнева інтеграція змісту. Проектування навчальних модулів, що синтезують аспекти лексикології, діахронічної лінгвістики та теоретичної граматики. Прикладом такої інтеграції є комплексний аналіз текстів (наприклад, пам'яток ранньомовноанглійського періоду) одночасно крізь призму історичного контексту, лексико-семантичної структури та граматичної архітектури. Це забезпечує цілісне сприйняття мови як взаємозалежної системи рівнів.

Проектна діяльність. Організація колективних дослідницьких ініціатив, спрямованих на емпіричний аналіз лінгвального матеріалу (лексикографічних джерел, мовних корпусів). Студенти залучаються до реконструкції еволюційних траєкторій граматичних змін або моніторингу неологізації. Кооперативна робота та апробація результатів стимулюють процеси академічної самоорганізації та розвиток критичного мислення.

Використання ІКТ. Використання інструментарію корпусної лінгвістики та цифрових баз даних для візуалізації мовної динаміки. Комп'ютерне моделювання дає змогу наочно демонструвати архітектуру семантичних мереж та варіативність частотних характеристик форм. Застосування інтерактивних хронограм і графів унаочнює вектори системного розвитку мови в часі.

Рефлексивне і дивергентне мислення. Впровадження відкритих когнітивних завдань, що передбачають поліваріантність рішень. Замість репродукції готових схем

здобувачі залучаються до самостійної концептуалізації стилістичних закономірностей або варіативної граматичної інтерпретації дискурсу. Такий підхід акцентує увагу на нелінійності лінгвістичного розвитку та плюралізмі наукових інтерпретацій.

Суб'єкт-центрична орієнтація навчання. Переосмислення ролі здобувача освіти як активного деміурга власних знань. Синергетична педагогіка базується на принципах ініціативності та лінгвокреативності. Практики взаємонавчання (*peer-to-peer*), рефлексивного самооцінювання та розв'язання актуальних дослідницьких кейсів дають змогу студенту вибудовувати індивідуальні освітні стратегії, забезпечуючи самоорганізацію когнітивного процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, синергетичний підхід являє собою потужну та актуальну методологічну основу для викладання теоретичних дисциплін філологічного циклу, зокрема таких освітніх компонентів, як «Лексикологія та стилістика англійської мови», «Історія англійської мови», «Теоретична граматика англійської мови», «Порівняльна лінгвістика англійської та української мов». Його ключові принципи – відкритість, самоорганізація, нелінійність, кооперація та розгляд хаосу як творчої сили – дають змогу перетворити традиційні, часто статичні, методи навчання на динамічні, гнучкі та орієнтовані на студента практики.

Ефективність запропонованих стратегій – від проектної діяльності та когнітивного сторітелінгу до використання мультимодальних ресурсів і корпусного інструментарію – підтверджується не лише глибиною засвоєння теоретичного матеріалу, але й інтенсивним розвитком фахових і загальних компетентностей. Синергетичний підхід стимулює критичне мислення, актуалізує внутрішню мотивацію здобувачів, формує навички наукової

колаборації та сприяє розкриттю індивідуального інтелектуального потенціалу, що є критично важливим для фахівця в умовах сучасного лабільного світу.

Найважливішим є те, що синергетичний підхід забезпечує «синергетичний ефект», де поєднання цих принципів і методів дає більший вплив, ніж сума їхніх окремих частин. Це означає, що цілісна педагогічна рамка забезпечує якісно вищий результат, ніж фрагментовані підходи, що підкреслює її перевагу як моделі для сучасної мовної освіти. Хоча впровадження синергетичного підходу вимагає зміни парадигми та подолання опору, ці виклики можуть бути успішно вирішені через системний професійний розвиток викладачів, створення підтримуючого освітнього середовища та формування «синергетичних мислень» у здобувачів освіти. Синергетичний підхід перетворює викладача на фасилітатора самоорганізації навчання, що дає змогу студентам стати активними учасниками власного розвитку та успішно адаптуватися до складнощів швидкозмінного світу.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на емпіричну перевірку ефективності синергетичних моделей у конкретних освітніх практиках та розроблення інструментарію оцінювання їхньої результативності.

Література

1. Белова В. В. Інноваційні підходи до викладання іноземних мов у закладах вищої освіти економічного профілю. *Академічні візії*. 2023. № 19. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7875159>
2. Бондар О. І. Синергетичний підхід як підґрунтя лінгвістичної екології. *Записки з українського мовознавства*. 2013. Вип. 20. С. 4–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2013_20_3 (дата звернення: 18.02.2026).
3. Вознюк В. О. Розвиток вітчизняної педагогічної думки: синергетичний підхід :

монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 184 с.

4. Цюй Ге. Синергетичний підхід: сутність і характерні особливості застосування в наукових дослідженнях з педагогіки мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2019. Вип. 27. С. 127–130. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2019.27.20>

5. Abdullaeva B. The emergence of a synergetic paradigm in linguistics. *Current research journal of philological sciences*. 2021. No. 2(11). P. 60–63. DOI: <https://doi.org/10.37547/philological-crjps-02-11-15>

6. Klymenko O., Yenikeyeva S. Synergetic concepts “chaos” and “order” in modern English verbo-creating processes. *Wisdom*. 2022. No. 2S (3). P. 93–103. DOI: <https://doi.org/10.24234/wisdom.v3i2.635>

7. Ran Wei, Yong Ding. Teaching Strategies of English Lexicology in Multimodal Environment. *Advances in Economics, Business and Management Research: 3rd International Conference on Education, Management Science and Economics (ICEMSE 2019)*. 2019. Vol. 96. P. 242–245. DOI: <https://doi.org/10.2991/icemse-19.2019.55>

8. Rhoades G. Minimizing the Chaos through Cooperative Classroom Management. *English Teaching Forum*. 2013. No. 4. P. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.24234/miopap.v12i3.32>

9. Teaching English grammar – problems and solutions. *Linguapress*. URL: <https://linguapress.com/teachers/teaching-grammar.htm>

References

1. Bielova, V. V. (2023). Innovatsiini pidkhody do vykladannia inozemnykh mov u zakladakh vyshchoi osvity ekonomichnoho profilu [Innovative approaches to teaching foreign languages in higher education institutions of economic profile]. *Akademichni Vizii – Academic visions, (19)*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7875159> [in Ukrainian].
2. Bondar, O. I. (2013). Synerhetychnyi pidkhid yak pidhruntia linhvistychnoi ekolohii [Synergetic

approach as a basis for linguistic ecology]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva – Notes on Ukrainian Linguistics*, (20), 4–15. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/zukm_2013_20_3 [in Ukrainian].

3. Vozniuk, V. O. (2009). Rozvytok vitchyznanoi pedahohichnoi dumky: synerhetychnyi pidkhid [Development of domestic pedagogical thought: A synergetic approach]. Ed. P. Yu. Saukh. Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].

4. Qu Ge. (2019). Synerhetychnyi pidkhid: sutnist i kharakterni osoblyvosti zastosuvannya v naukovykh doslidzhenniakh z pedahohiky mystetstva [Synergetic approach: essence and characteristic features of application in scientific research on art pedagogy]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drachomanova. Seriya 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity – Scientific journal of the M. P. Dragomanov National Pedagogical University. Series 14. Theory and Methodology of Art Education*, (27), 127–130. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPUnc.series14.2019.27.20> [in Ukrainian].

5. Abdullaeva, B. (2021). The emergence of a synergetic paradigm in linguistics. *Current Research Journal of Philological Sciences*, 2(11), 60–63. DOI: <https://doi.org/10.37547/philological-crjps-02-11-15> [in English].

6. Klymenko, O., & Yenikeeva, S. (2022). Synergetic concepts “chaos” and “order” in modern English verbo-creating processes. *Wisdom*, 3(2), 93–103. DOI: <https://doi.org/10.24234/wisdom.v3i2.635> [in English].

7. Ran Wei, & Yong Ding. (2019). Teaching strategies of English lexicology in multimodal environment. *Advances in Economics, Business and Management Research: 3rd International Conference on Education, Management Science and Economics (ICEMSE 2019)*, (96), 242–245. DOI: <https://doi.org/10.2991/icemse-19.2019.55> [in English].

8. Rhoades, G. (2013). Minimizing the chaos through cooperative classroom management. *English Teaching Forum*, (4), 28–34. DOI: <https://doi.org/10.24234/miopap.v12i3.32> [in English].

9. Teaching English grammar – problems and solutions. (n.d.). *Linguapress*. <https://linguapress.com/teachers/teaching-grammar.htm> [in English].

Бельмаз Я. М. Синергетичний підхід у викладанні теоретичних філологічних дисциплін у ЗВО (на прикладі англійської мови)

У статті обґрунтовано доцільність застосування синергетичного підходу як сучасної методологічної основи викладання теоретичних філологічних дисциплін у закладах вищої освіти. Автор розглядає освітній процес та мовну систему як складні, відкриті, нелінійні системи, що здатні до самоорганізації. У роботі проаналізовано ключові синергетичні поняття, такі як «біфуркація», «атрактор», «флуктуація» та «хаос», у контексті лінгвістичної освіти.

Визначено особливості впровадження синергетичних принципів у викладання таких дисциплін, як «Лексикологія та стилістика», «Історія англійської мови», «Теоретична граматики» та «Порівняльна лінгвістика». Зокрема, лексична система розглядається як динамічна мережа, що постійно адаптується, а історичний розвиток мови – як послідовність фазових переходів між станами стабільності. У межах теоретичної граматики акцент зміщується з пасивного вивчення правил на аналіз їх виникнення з живого мовлення.

Запропоновано низку методичних стратегій, як-от: інтеграція змісту різних курсів, проєктна діяльність, використання корпусних технологій та розвиток дивергентного мислення. Автор доводить, що синергетичний підхід сприяє подоланню розриву між абстрактною теорією та комунікативною практикою, стимулюючи критичне мислення та суб'єкту позицію студента як активного творця знань. Наголошено на виникненні «синергетичного ефекту», де цілісна педагогічна рамка забезпечує якісно вищий результат навчання, ніж фрагментовані методики.

Ключові слова: синергетика, самоорганізація, теоретичні філологічні дисципліни, вища освіта, англійська мова, нелінійність, атрактор, біфуркація, інтеграція знань.

Belmaz Ya. M. A Synergistic Approach to Teaching Theoretical Philological Disciplines in Higher Education Institutions (Using English as an Example)

The article substantiates the expedience of applying a synergistic approach as a modern methodological framework for teaching theoretical philological disciplines in higher education institutions. The author considers the educational process and the language system as complex, open, non-linear systems capable of self-organization. The study analyzes key synergistic concepts such as “bifurcation”, “attractor”, “fluctuation”, and “chaos” within the context of linguistic education.

The peculiarities of implementing synergistic principles in teaching such disciplines as “English Lexicology and Stylistics”, “History of the English Language”, “Theoretical English Grammar”, and “Comparative Linguistics” are identified. Specifically, the lexical system is viewed as a dynamic, constantly adapting network, and the historical development of

language is treated as a sequence of phase transitions between states of stability. In the field of theoretical grammar, the focus shifts from the passive study of rules to analyzing how they emerge from live speech practices.

A range of methodological strategies is proposed: content integration across different courses, project-based activities, the use of corpus technologies, and the development of divergent thinking. The author proves that the synergistic approach helps bridge the gap between abstract theory and communicative practice by stimulating critical thinking and the student’s subjective position as an active creator of knowledge. Emphasis is placed on the emergence of a “synergistic effect”, where a holistic pedagogical framework ensures a qualitatively higher learning outcome compared to fragmented methods.

Key words: synergetics, self-organization, theoretical philological disciplines, higher education, English language, non-linearity, attractor, bifurcation, knowledge integration.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 15.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026